

dat de ziekenfondsen „de(n) artsen en apothekers de baas zijn”¹⁾, zou mij dat, voor zooveel de artsen betreft, buitengewoon verbazen.

Ten aanzien van de wenschelijkheid om bij het voeren eener actie samen te gaan met de apothekers blijven de Amsterdamsche huisartsen en specialisten hun eigen standpunt innemen, dat door het voorgevallene in geen enkel opzicht is gewijzigd.

Amsterdam, 9 Augustus 1917.

H. D. DE HAAS.

VIVISECTIE.

Wanneer onze eerste beheerende redacteur, zwevend boven den „grooten geestelijken oceaan” speurt naar een onderwerp, dat hij aan zijn pen kan rijgen en als hij dan alvorens op het slachtoffer neer te schieten daaromheen eerst in elegante glijvlucht een reeks van sierlijke kringen beschrijft, let dan goed op; want dan kan het gebeuren, dat hij in het midden van een fraaie cirkelboog in eens uitschiet en een rare buiteling maakt. Is het tengevolge van een dergelijke „stijlbuiteling” dat hij in zijn artikel over vivisectie in dit *Tijdschrift* n°. 5 o. a. van de geheel-onthouding spreekt als van een dwaalleer?

Door over geheel-onthouding te schrijven in verband met andere onderwerpen, pas in dit *Tijdschrift* behandeld, die niet in de eerste plaats van geneeskundig belang zijn, maar den geneeskundigen natuurlijk wel belang inboezemen, wordt het vermoeden gewekt, dat dit onderwerp ook spoedig aan de orde zal komen.

Ik zou dat zeer toejuichen; dan zal prof. G. VAN RIJNBEEK meer met redenen omkleed tot zijn gevolgtrekkingen kunnen komen.

Nu meen ik er tegen te moeten opkomen, dat hij eventjes in het voorbijgaan over een belangrijke beweging, zooals de geheelonthouding er een is „la mort sans phrase” uitspreekt.

Utrecht, 8 Augustus 1917.

B. D. G. KAPPENBURG.

[Gaarne zal ik te gelegener tijd ook de geheelonthoudingsbeweging eens bespreken].

G. VAN RIJNBEEK.

NOG ALTIJD GEEN BESLISSING.

In de algemeene vergadering van 7 Juli 1913 kwam een voorstel van de afdeling 's-Gravenhage e. O. in behandeling, waarvan de strekking was, dat aan een commissie van geneeskundigen en apothekers zou worden opgedragen, een onderzoek in te stellen naar de „chemische, pharmacologische, therapeutische en oeconomische waarde” der ingevoerde fabriekmatig bereide geneesmiddelen en voedingspraeparaten.

Prof. HIJMANS VAN DEN BERGH praeadviseerde, te bevorderen „het tot stand komen van een instituut”, dat dezelfde taak zou hebben. Dr. PINKHOF (tweede praeadviseur) voelde veel voor de bedoeling van het voorstel, doch wilde uit praktische overwegingen den werkkring der te benoemen commissie beperken. De derde praeadviseur, prof. VAN DER WIELEN, verwachtte veel heil van wettelijke bepalingen op den handel en de bereiding der bedoelde geneesmiddelen. In de vergadering deelde de hoofdbestuurder-secretaris mede, later van prof. VAN DER WIELEN te hebben vernomen, dat van wege de Ned. Maatschappij tot bevordering der Pharmacie te Amsterdam een laboratorium zou worden opgericht „zooals door de afdeling 's-Gravenhage e. O. wordt beoogd” en dat „het zou kunnen, dat met die plannen de grond voor het voorstel van genoemde afdeling vervalft”. Op zijn voorstel werd daarom besloten de behandeling van het voorstel voorloopig aan te houden, nadat de afgevaardigde van 's-Gravenhage e. O. had verzocht, „wanneer in den loop van den tijd het hoofdbestuur of den hoofdbestuurder-secretaris mocht blijken, dat medewerking van onze zijde noodig en wenschelijk is”, dat in dat geval „een voorstel die medewerking te

¹⁾ In het bericht staat: „Wij behoeven er geen doekjes om te winden, thans zijn de ziekenfondsen, de artsen en de apothekers de baas”. Het verband, waarin deze zin vóórkomt, wettigt het vermoeden, dat de weglating van de boven door mij tusschen haakjes geplaatste *z* op een lapsus moet berusten.

verleenen, *althans tegen het volgende jaar*, werd voorbereid", waarmee de vergadering zich vereenigde.

Vier jaren zijn er sedert verlopen, doch het hoofdbestuur bleef zwijgen, het voorstel 's-Gravenhage e. O. was en bleef in den doofpot. Zou het eindelijk niet eens tijd worden het daaruit te voorschijn te halen? Het betreft toch een voorstel waarvan prof. HIJMANS VAN DEN BERGH verklaarde, dat het „*een zaak behandelt van groot belang, een vraagstuk aan de orde stelt, dat dringend oplossing behoeft*". Worden wij zoo zeer in beslag genomen door de behandeling van de belangen der *geneeskundigen*, dat wij daardoor *de belangen der aan onze zorg zich toevertrouwende zieken uit het oog verliezen*, de „bevordering der geneeskunst" niet meer het hoofddoel der „Maatschappij" blijft? Laat ons hopen, dat dit niet het geval is.

Het voorstel van 's-Gravenhage en O. had een andere en wijdere strekking dan het oprichten van een laboratorium, als door prof. VAN DER WIELEN bedoeld. In de toelichting tot het voorstel leest men: „het optreden der fabrikanten (in *schijn* gesteund door wetenschappelijk onderzoek) heeft tot gevolg, dat de geneesheeren (schijnbaar vrijwillig) de handelsbelangen dier heeren dienen, zonder tot het bewustzijn te komen, dat zij daarmede op den verkeerden weg zijn." Dit heb ik *bewezen* in het *Medisch Weekblad* van 6 April en van 22 Juni 1912.

Juist nu tengevolge van den oorlog de stroom van nieuwe buitenlandsche geneesmiddelen en voedingspraeparaten althans tijdelijk is gestuit, is het tijdstip gunstig om de hand aan de ploeg te slaan. Het is inderdaad (zooals het in de toelichting van het voorstel 's-Gravenhage en O. heet) hoog tijd, dat een einde komt aan „*een toestand, die schadelijk is voor de patiënten en voor den geneeskundigen stand*".

Thans is het woord aan het Hoofdbestuur!

's-Gravenhage, 10 Augustus 1917.

J. DE GROOT SR.

PIJNGEWAAARWORDING BIJ AANBOREN VAN KIEZEN.

Naar aanleiding van het artikel van prof. VAN RIJNBEEK in het *Tijdschrift* van 4 Aug. 1917 over het pijngevoel bij den mensch zou ik het volgende willen opmerken. Als voorbeeld van verschillend reageeren op dezelfde behandeling bij verschillende personen haalt prof. VAN RIJNBEEK het verschil in pijngewaarwording bij het aanboren van een kies aan. Nu geef ik gaarne toe, dat verschillende personen tegenover pijn zeer verschillend reageeren, doch met het aanboren der kies heeft men nog met andere factoren te maken. De voornaamste zal ik hier opnoemen: het gehalte aan anorganische stof in de kies; de grootte van de pulpakamer; de afzetting aan den binnenkant der pulpakamer van onregelmatig secundair tandbeen enz.. Hoe hooger het gehalte, hoe kleiner pulpakamer, hoe meer afzetting van secundair tandbeen, hoe minder pijn bij het boren, zooals ook blijkt uit verschil in pijngewaarwording bij eenzelfden persoon bij het aanboren van verschillende kiezen. Dus niet altijd is de heftige pijn aan overgevoeligheid van den patiënt te wijten.

Amsterdam, 13 Augustus 1917.

Dr. A. DROS.

[Als kies- en tandpatiënt sedert mijn geboorte, was de hierboven ons welwillend door dr. DROS verschaft inlichting mij reeds uit eigen ervaring, voldoende bekend. Ongeacht echter de verschillende factoren, welke kiezen en tanden min of meer gevoelig bij het aanboren kunnen maken, blijft toch de tandarts de persoon, welke in onze samenleving het best in de gelegenheid is, door ongeveer gelijkwaardige ingrepen, op denzelfden en verschillende personen, het verschillend reageeren van menschen op pijn vast te stellen].

G. VAN RIJNBEEK.